

Konflikt drogových kartelov v Mexiku

MICHAL MOCHŤAK*

Abstract: Drug-Related Conflict in Mexico

The paper analyses both the conflict between the federal government and organized crime groups, and the war between the organized crime groups themselves in Mexico at the beginning of the 21st century. The analytical framework consists of the analysis of violence and the dynamics of the conflicts according to the theoretical background defined by the Uppsala Conflict Data Program. The article briefly discusses the history of conflict, the relevant actors, incompatibility of values, the dynamics of clashes and possible solutions.

Keywords: Mexico, organized crime, conflict, war, UCDP, drugs

1. Úvod

Latinská Ameriky predstavuje na počiatku 21. storočia región, ktorého význam je v priestore medzinárodných vzťahov marginalizovaný. Deje sa tak napriek tomu, že procesy v ňom prebiehajúce majú, alebo budú mať výrazný dopad na bezpečnosť v širšom než regionálnom kontexte, čo využívajú predovšetkým skupiny organizovaného zločinu a paramilitantné gerilové oddiely (Fernández a Menéndez 2002: 34). Problematický element tejto geografickej oblasti predstavuje predovšetkým slabá vláda a korupčné siete, ktoré bujnejú štátmi od Mexika až po juh Argentíny. V tomto kontexte vystupuje do popredia neustály boj s pestovaním, transportom a predajom omamných látok, ktorého úspešnosť cyklicky ovplyvňuje násilie a mocenské turbulencie vnútri krajín.

Vplyvom a charakterom prostredia, ktorého priepustné hranice umožňujú v prípade likvidácie skupiny OZ (organizovaného zločinu) presunúť výrobu nie len do iného regiónu, ale dokonca štátu, je znemožnený efektívny boj proti tomuto druhu kriminality (viď balónový efekt¹ in: Rouse a Arce 2006; Freeman 2006: 10). Tento fenomén je posilňovaný i podnikavosťou a silnou motiváciou jednotlivých skupín vyrovnáť sa konkurencii a kontrolovať príslušné územie (v mexickom prostredí snaha o ekonomickú kontrolu). Po páde kolumbijských kartelov z Cali a Medellinu v 90-tych rokoch minulého storočia na scénu prenikajú nové skupiny, ktorých vplyv narastá rýchlosťou priamo úmernou schopnosťou zaplňať uvoľnený priestor na trhu.

Na prebiehajúce zmeny reagovali predovšetkým mexické kartely v severných oblastiach krajiny. Svojimi obchodmi zastrešujú podľa odhadov až 70% všetkých drog distribuovaných do USA, čo značne komplikuje bilaterálne vzťahy medzi oboma partnermi a zvyšuje napätie

---

* Autor je študentom magisterských programov Politológia a Bezpečnostné a strategické štúdiá na Masarykovej univerzite v Brne (mochtak@gmail.com).

na oboch stranách hranice (Creechan 2006, Freeman 2006: 10). Mexická vláda viedla dlhodobo neúspešný boj proti skupinám OZ (súviselo i so zhubnou dominanciou PRI, viď nižšie), ktoré prostredníctvom korupcie dokázali týmto úsilím operatívne manipulovať. V roku 2006 dochádza zo strany federálnej vlády k vyhláseniu otvorenej vojny, ktorú inicioval súčasný prezident Felipe Calderón, s cieľom eliminovať pôsobenie organizovaného zločinu v krajine a zastaviť pohyb drog (Castañeda 2009).

Cieľom textu je analyzovať konflikt, ktorý prebieha v Spojených štátoch mexických (ďalej Mexiko) medzi centrálnou vládou a kartelmi na jednej strane a kartelmi medzi sebou navzájom na strane druhej. Výskumná otázka je zameraná na identifikovanie základných charakteristík aktérov a samotnej dynamiky bojov: *Aký druh konfliktu predstavuje konflikt drogových kartelov v Mexiku?* (k formulovaniu výskumnej otázky viď King, Keohane a Verba 1994: 14–15, Van Evera 1997: 90). V jadre ma odpovedať na charakter konfliktu a priradiť výstup k modifikovanej kódovacej tabuľke, ktorú vypracovala Uppsalská univerzita v rámci projektu *Uppsala Conflict Data Program (UCDP)* (Kreutz 2008; UCDP 2009a; UCDP 2009b; UCDP 2009c). Časový rámec pre ohraňenie vojny tvoria roky 2006–2009 s istým presahom do roku 2010. Toto vymedzenie korešponduje s iniciatívou Calderónovej administratívy bojovať proti obchodu s drogami, čo si vytýčil i ako jeden z primárnych bodov svojho sexenia (6-ročné funkčné obdobie, 2006–2012).

V texte budú využívané predovšetkým sekundárne pramene, ktorých okruh tvoria odborné články, monografie a internetové zdroje. Ich výber je podmienený primárne selektívnemu rozhodnutiu, ktoré je často krát ovplyvnené dostupnosťou materiálov v našich zemepisných šírkach. V mnohých prípadoch bola pri hľadaní ďalších zdrojov využitá logika snehovej gule, keď získané materiály odkazovali na ďalšie potenciálne informácie. Využitá dáta sú získavané na základe kvalitatívnej analýzy zdrojov a ako také sú i interpretované. Vzhľadom na informačnú priepasť spojenú s výskumom OZ a charakterom výskumného cieľa, nie sú dostupné primárne kvantitatívne dáta, ktoré zhromažďuje v databáze pracovisko UCDP – výsledkom je snaha o doplnenie daných čísel z otvorených zdrojov.

2. Poznámky k analýze

Uppsala Conflict Data Program je od roku 1946 projekt Uppsalskej univerzity, ktorý zhromažďuje informácie o aspektoch ozbrojených konfliktov. V 70-tych rokoch začal výskumný tím analyzovať i prebiehajúce strety, čím vytvoril neustále sa obohacujúci systém dát, ktoré je možné následne vyhodnocovať. V súčasnosti je analytický rámec obohatený o širšie pole sledovaných premenných, ako aj o meniacu sa dynamiku prebiehajúcu v čase (UCDP 2008d). Samotný analytický postup využíva kódovacie tabuľky, ktorých hlavným cieľom je interpretovať druh konfliktu a priradiť ho k typologicky nadradenej skupine.

Pre účel tejto štúdie bude využívaný postup, ktorý reflektuje koncepty používané pracoviskom v Uppsale, pričom jeho samotné prevedenie odkazuje na empiricky založené analýzy ozbrojených konfliktov.² Na základe vyselektovaných informácií, ktoré sú súčasťou primárnych dokumentov vypracovaných výskumníkmi UCDP, je zostavený koncepčný rámec, ktorého jednotlivé kategórie odpovedajú na dielčie otázky súvisiace s analýzou konfliktu (viď Kreutz 2008, UCDP 2009a, UCDP 2009b, UCDP 2009c). Samotné kategórie zodpovedajú konceptom,

ktorých následná konceptualizácia definuje význam v akom budú používané. Predstavená osnova (tabuľka 1) reflektuje postup výskumu, ktorý má dať odpoveď na otázku o aký konflikt sa jedná a aký charakter daný mocenský stret v priebehu času nadobúda. Vo svojej podstate predstavuje daný rámec základný operačný priestor, ktorý má disponovať istou dávkou univerzálnosti. Na rozdiel od pôvodného vymedzenia UCDP je časový rámec stanovený s ohľadom na sledovanie continuity, pričom sa nejedná o obdobie jedného kalendárneho roku, ale periódu 2006–2009:

Tabuľka 1: Postup analýzy

Analytická osnova	Možnosti operacionalizácie ³
1. Pozadie a kontext konfliktu	historické pozadie; kontext vzniku konfliktu; signály, ktoré predznamenal vznik konfliktu
2. Strany konfliktu	primárne strany konfliktu; sekundárne strany konfliktu
3. Nezlúčiteľnosť cieľov	primárna nezlúčiteľnosť cieľov; subjektívna identifikácia nezlúčiteľnosti jednotlivými aktérmi; zmena nezlúčiteľnosti cieľov v priebehu času
4. Mocenské vzťahy	zdroje moci; mocenské vzťahy a spojenectvá
5. Dynamika	správanie aktérov; zmena v správaní aktérov; jednostranné násilie; eskalácia a deeskalácia; postoje; zmena postojov; stereotypy; polarizácia; interné faktory; externé faktory; tretia strana
6. Návrhy riešenia	konfliktná štruktúra; regulácia; riešenie konfliktu; kompromis/ výmena/ balíček dohôd; časová dimenzia; spoločenské vzťahy

Zdroj: Autor; porov. UCDP 2008d

Jednotlivé kategórie uvedené v tab. 1 predstavujú orientačný operačný priestor, ktorý vo svojich analýzach využíva UCDP.⁴ Mexický prípad je z pohľadu uchopenia týmto metodologickým postupom značne problematický a jeho použitie je podmienené úpravou a modifikovaním základného rámca. Konfliktologické pracovisko na Uppsalskej univerzite vytvorilo analytický prístup, ktorý je vystavaný primárne na etnických konfliktoch a ich eskalácii. Vzhľadom na skutočnosť, že konflikty drogových kartelov rešpektujú inú logiku vzniku a priebehu násilia, je nutné daný teoretický rámec upraviť (UCDP 2009d: 7). Do tohto bodu spadajú i limity týkajúce sa dát, ktoré plynú zo samotného charakteru fungovania skupín OZ a ich snahy zabrániť prenikaniu informácií mimo okruh vymedzených osôb (Smolík 2007: 11–19).

Jedným z dielčích cieľov tohto textu, ktorý nadväzuje na komplikovanú aplikáciu pôvodného rámca, je evaluovať na príklade Mexika možnosti aplikácie analytického prístupu, ktorý reprezentuje UCDP. V priebehu analýzy budú vznesené kritické námietky, ktoré následne budú reflektované pri využití teoretického aparátu. Samotná konceptualizácia prebehne na začiatku každého zo šiestich základných okruhov, ktoré boli spomenuté v analytickej osnove (tabuľka 1). V závere budú čiastkové výhrady agregované a prezentované v kontexte konfliktu drogových kartelov.

Konflikt, ako primárny koncept v analýze, predstavuje dynamický proces prebiehajúci v čase. Sám o sebe podlieha stimulom, ktoré produkujú napätie a eskalujú násilie. Z pohľadu historickej perspektívy konflikt nevzniká sporadicky, ale je výsledkom interakcie v sociálnom prostredí. To vytvára pozadie, ktoré produkuje stimuly. Tie následne dotvárajú kontext, v kto-

rom konflikt prechádza rôznymi etapami. UCDP definuje *ozbrojený konflikt* (armed conflict) ako stret nezlučiteľnosti (cieľov), ktorý zahŕňa štáty a/alebo teritória, pričom je využívaná ozbrojená sila medzi dvoma stranami, z ktorých aspoň jeden aktér je štát/vláda a počet obetí presiahne 25 za jeden kalendárny rok (UCDP 2008e, heslo *Armed conflict*). Pre potreby tohto textu je vhodné spomenúť i podmnožiny ozbrojeného konfliktu, ktorými sú *vnútroštátny konflikt* (intrastate conflict), *vnútroštátny konflikt so zahraničnou účasťou* (intrastate conflict with foreign involvement) a *neštátne konflikty* (non-state conflict).

Vnútroštátny konflikt je definovaný ako konflikt medzi vládou a nevládnou organizáciou, bez zapojenia externých aktérov. *Vnútroštátny konflikt so zahraničnou účasťou* je definovaný ako konflikt medzi vládou a nevládnou organizáciou, v ktorom vláda, nevládna organizácia, alebo obe skupiny získavajú podporu od externých aktérov, ktorí aktívne zasahujú do konfliktu. *Neštátny konflikt* je definovaný ako použitie sily medzi dvoma organizovanými skupinami, z ktorých ani jedna netvorí vládu alebo štát a výsledkom ich konfrontácie je viac ako 25 obetí za jeden kalendárny rok (UCDP 2008e, heslo *Conflict, intrastate*; heslo *Conflict, intrastate with foreign involvement*; heslo *Non-state conflict*).

Konflikt, tak ako ho budeme v tomto texte chápať, je možné analyticky rozložiť na množstvo paralelných, viac či menej hierarchizovaných stretov, ktorých interakcie podliehajú nezávislým, často krát z nášho pohľadu iracionálnym stimulom. Táto iracionalita vyplýva z informačnej priepasti, ktorú skupiny OZ vytvárajú následkom charakteru a pôsobenia ich organizácie (viď limity výskumu OZ in: Smolík 2007: 19–22). Ak sa pokúsime metodologicky uchopiť tento výsek sociálnej reality, musíme pristúpiť k istej redukcii, ktorá jasne vymedzí prístup a sledované prípady.

Pre ciele tejto práce, ktorá má spadať pod konfliktologické štúdie (prípádová štúdia podľa vymedzenia in: Della Porta 2008: 202–214), je vhodné identifikovať dve paralelné línie, ktorých rozborom sa budeme zaoberať. Prvou z nich je konflikt medzi drogovými skupinami a centrálnou (v zmysle federálnou) vládou, ktorý predstavuje výsledok snahy administratívy prezidenta Calderóna zlikvidovať pôsobenie skupín OZ v krajine. Druhú líniu vykresľuje boj medzi kartelmi navzájom, ktorý je výsledkom mocenského súperenia o vplyv, rešpekt a kontrolu nad distribučnými sieťami na severe Mexika. Boj prebieha medzi dvoma blokmi, ktoré na jednej strane charakterizuje koalícia okolo Tijuanskeho kartelu a na druhej skupina okolo Kartelu zo zálivu (LAS&SR: 2007a: 1). V rámci týchto línií môžeme identifikovať ďalšie sekundárne štruktúry, ktorých prejavy je možné pozorovať, ale ich relevancia je vzhľadom na predstavenú makro úroveň sekundárna.⁵ Jednotlivé body v konečnej syntéze predstavujú výstup destabilizujúci spoločenské prostredie Mexika, v ktorom dôležitú úlohu zohráva vysoká miera korupcie a násilia.

3. Pozadie a kontext konfliktu

V kontexte pozadia konfliktu predstavovala mexická drogová scéna v druhej polovici 20. stor. dôležitý tranzitný uzol pre omamné látky plynúce z juhoamerického regiónu. Pašeráci prekračovali južné hranice Mexika s Guatemalou a Belize a svojimi kuriérami smerovali tovar do severných oblastí, kde sa pripravoval na vývoz do USA.⁶ V týchto oblastiach sa formovali silné drogové kartely, ktorých vplyv kontinuálne narastal následkom úspešného programu boja

proti OZ v Kolumbii (viď Fernández, Menéndez a Salazar Slak 2008: 34; Payan 2006: 23–31; Hrabálek 2007). Po rozbití kartelov z Calí a Medellinu mexické skupiny začali v regióne dominovať, čo sa prejavilo i na rozvíjajúcej sa trestnej činnosti, ktorá zahŕňala únosy, vraždy a samozrejme obchod s drogami. K nárastu vplyvu dochádzalo i následkom bezzubej snahy mexickej federálnej vlády rozbiť organizované skupiny, ktoré parazitovali na systéme a využívali korupciu spojenú so sieťou kazikov naviazaných na lokálne elity (Ames 1970, Walton a Sween 1971, Klesner 1993).⁷

Následkom zvyšujúceho sa množstva drog plynúcich na územie USA, bol postupne vytváraný neustály tlak na mexickú vládu, ktorá nahlodávaná korupciou a ekonomickými problémami nebola schopná vývoj kontrolovať. Pod tútorátom silného partnera krajina zamerala svoje úsilie na kriminalizáciu drog a výraznú prohibíciu, čo dočasne znížilo objem omamných látok v obehu – v porovnaní so situáciou pri legalizovaní, ale zároveň sa vytvoril priestor pre každodenné násilie a pôsobenie čierneho trhu.

Vláda PRI v tomto prostredí budovala sieť klientelizmu a zhubných vzťahov v najvyšších poschodiach politiky, čo situáciu značne komplikovalo a vylučovalo akékoľvek konštruktívne riešenie. Skrz volebnú súťaž dokázali monopolizovať takmer každú verejnú funkciu, čo sa neustále odzrkadľovalo na kvalite demokracie (Purcell a Purcell 1976).⁸ Systém tak získavala črty nedemokratického režimu, ktorý bol zmietaný ekonomickými a sociálnymi turbulenciami, reflektujúcimi reálny stav spoločnosti. Rozsah týchto problémov sa však prejavil až po ústupe vplyvu kolumbijských kartelov na obchod s drogami a po strate dominancie PRI v mexickej politike, ktorá napriek negatívnym vplyvom dokázala limitovať pôsobenie skupín OZ v krajine a udržať relatívnu rovnováhu síl (Astorga 2005 podľa Freeman 2006: 10). S tým súvisela i neustála ekonomická, sociálna a kultúrna erózia spoločnosti, ktorá nedokázala stimulovať podhubie prosperujúceho štátu, čoho následkom vznikali neprepojiteľné segmenty obyvateľstva reprezentované predovšetkým indiánskymi povstaleckými skupinami.

Množstvo odborníkov hľadá korene súčasných brutálnych stretov v čase administratívy Vicente Foxa, ktorý ako prvý po 71 rokoch dominancie PRI dokázal zvíťaziť v prezidentských voľbách (2000). Po nástupe do funkcie vyhlásila, že obchod s drogami nie bezpečnostný, ale politický problém a zasadzoval sa za stiahnutie armády z rizikových oblastí. Po nátlaku zo strany USA túto rétoriku opustil a vrátil sa k téze „národnej bezpečnosti“ (Fernández Menéndez 2002: 22, 24–25). V rovnakom čase bol zorganizovaný úspešný útek jedného z hlavných bosov podsvetia („El Chapo“ Guzman – bos Kartelu zo Sinaloy), ktorého údajné kroky viedli k vraždám v konkurenčných skupinách a ďalším zatknutiam nepohodlných osôb. Následne došlo zo strany mexickej federálnej vlády k ťaženiu proti súrodeneckej dvojici Arellanových, ktorí riadili Kartel z Tijuany, čo v mnohých smeroch ovplyvnilo vnímanie pôsobenia El Chapa na slobode. Ramon bol zabitý políciou vo februári 2002 a jeho brata Benjamína krátko na to zatkla mexická armáda. Tieto udalosti narušili rovnováhu medzi štyrmi najsilnejšími kartelmi mexického severu (Sinaloa, Tijuana, Juárez, Kartel zo zálivu), ktoré následne začali súperiť o kontrolu nad významnými distribučnými cestami. Boje sa sústredili do mesta Nuevo Laredo, ktoré tvorí vstupný bod pre zásielky drog do USA (Freeman 2006: 2–3).⁹

Osiel Cárdenas (bos Kartelu zo zálivu) sformoval elitnú jednotku zabijakov, ktorú tvorili profesionáli vycvičení v mexickej armáde a školiacich centrách v USA. Vláda týchto ľudí pôvodne poslala bojovať do severných oblastí s cieľom eliminovať obchod s drogami, ktorého sa po dezercii stali integrálnou súčasťou. Táto skupina, ktorá sa nazýva Los Zetas,¹⁰

operovala v priestore ilegálnej činnosti, pričom využívala najmodernejšie zbrane a znalosti fungovania vnútorného prostredia silových zložiek Mexika (viď Logan 2009). Cárdenas vysielal týchto asasinov do Nuevo Laredo, aby eliminovali lokálnych priekupníkov drog, ktorí tradične kontrolovali miestny obchod. Dominanciu si udržal takmer rok a prerušilo ju až jeho zatknutie v marci 2003, po prestrelke s mexickými vojakmi na uliciach Matamoros.

Zatknutie Arellana a Cárdenasa ovplyvnilo rovnováhu medzi jednotlivými skupinami a otvorilo tak Pandorinu skrinku, ktorej obsah terorizuje Mexiko dodnes. Cárdenas prostredníctvom korupcie vo väzenskej správe udržal svoje postavenie a vďaka dočasnej lojalite Los Zetas kontroloval záujmy Kartelu zo zálivu. Arellano uzavrel s Cárdenasom vo väzení dohodu o spolupráci, ktorá následne ovplyvnila charakter konfliktu a vojnu proti ostatným skupinám OZ a federálnej vláde (Cook 2007: 11).

Signály, ktoré existovali v tomto období, naznačili krutosť praktík a postupov spojených s vynútením záujmov jednotlivých aktérov. Únosy, vraždy a výbuchy smerované proti novinárom, cudzincom a vplyvným verejným činiteľom sa stávali bežnou súčasťou dňa. Vo vzťahu k príslušníkom polície bola praktikovaná politika, v ktorej neexistovala iná možnosť než spolupráca alebo smrť (tzv. plata o plomo – striebro alebo olovo, viď Payan 2006: 41). Noviny následkom útokov a vyhrožok začali praktikovať politiku vlastnej cenzúry, keď v článkoch spomínajúcich výbuchy, prestrelky a mŕtvolu neuvádzali dohady o zapojení skupín OZ (Freeman 2006). Následkom bojov, ktoré sa vedú medzi (a) kartelmi navzájom a (b) kartelmi a federálnou vládou, sa spoločnosť postupne stáva obeťou násilia, ktoré likviduje každodenný život.

V tomto kontexte sa federálna vláda snažila situáciu riešiť (zapojením vyššieho počtu jednotiek, špeciálne plány na boj s OZ, ekonomické opatrenia a pod.), ale vzhľadom na korupciu a hospodársku recesiu jej snaha neprinášala pozitívny efekt. Zmena nastala so zvolením Felipe Calderóna za prezidenta (kandidáta PAN), ktorý po nástupe do úradu vyhlásil vojnu proti drogovým kartelom (december 2006). Jeho postupy reflektovali snahu eliminovať vplyv skupín OZ na silové zložky a vysokých štátnych úradníkov, čím sa mal zbaviť tzv. „krtkov“ vo vlastných radách. Vo svojom vyhlásení definoval verejnú bezpečnosť ako prioritu číslo jeden a jej presadenie bol ochotný podporiť vysokou mierou zapojenia armády (LAS&SR 2006: 15). Toto rozhodnutie mnohí označovali za alibistické, pričom jeho podstata mala spočívať v odvrátení pozornosti od diskutabilné víťazstva v prezidentských voľbách a nájdení silnej nosnej agendy pre Calderónovu administratívu. Eskalácia, ktorá nasledovala, nesúvisela primárne s politickou reprezentáciou, ale charakterom bezpečnostnej dilemy a jej kontinuálnym prehľbovaním. Sever Mexika bol týmto rozhodnutím postavený do pozície bojiska, kde sa od roku 2006 vedie vojna na dvoch frontoch.¹¹

4. Strany konfliktu

Vzhľadom na charakter stretov, ktorý je vedený v dvoch líniách, vyvstáva otázka týkajúca sa primárnych a sekundárnych strán konfliktu. Samotnú stranu konfliktu je možné v globále identifikovať ako aktéra, ktorý sa aktívne podieľa na vedení bojov. UCDP definuje *primárneho aktéra* (primary party) ako stranu konfliktu, ktorá formovala nezlučiteľnosť cieľov. *Sekundárny aktér* (secondary party) odkazuje na stranu, ktorá buď nevedie boje, ale poskytuje

primárnej strane konfliktu podporu, ktorá následne ovplyvňuje vývoj, alebo vedie boje, pričom zdieľa nezlučiteľnosť cieľov spolu s jednou zo strán a aktívne participuje na bojoch prostredníctvom vlastných jednotiek (UCDP 2008e, heslo *Primary party*; heslo *Secondary supporting parties, non-warring*; heslo *Secondary parties, warring*).

V mexickom kontexte je vhodné pojať konflikt komplexne a zohľadniť v ňom už spomínanú nevyhnutnú redukciu popísanú v predchádzajúcom výklade. Niektorí autori, resp. vysokí štátni úradníci chápu v súčasnosti konflikt cez prizmu jednej línie. Skrz argumentáciu týkajúcu sa strát na strane mexických silových zložiek a počítania obetí sa vynárajú dohady o tom, že vojna je vedená len medzi kartelmi navzájom a nie medzi kartelmi a federálnou vládou. Obete, ktoré sú počítané na strane štátu, často krát spadajú pod vybavovanie účtov medzi jednotlivými kartelmi, ktorých pôsobenie skrz korupciu je v tomto prostredí bežné (LAS&SR 2009a: 16, HRW 2009, Freeman 2006). Naše úvahy a následné zameranie analýzy sa bude pohybovať už v naznačených perspektívach, ktoré vnímajú vojnu medzi kartelmi navzájom a medzi kartelmi a federálnou vládou (vzhľadom na nasadenie armády a federálnej polície je centrálna vláda plne zatiahnutá do konfliktu, bez ohľadu na to, aké fyzické straty vykazuje – obe línie operujú s primárnymi stranami konfliktu, tzn. štát, kartely a bloky kartelov). V tomto kontexte UCDP definuje *opozičnú organizáciu* (opposition organization) ako skupinu ľudí, ktorá sa označila názvom a používa ozbrojenú silu ako prostriedok boja (UCDP 2008e, heslo *Opposition organization*). Zároveň je identifikovaný externý aktér (USA), ktorý v prostredí pôsobí a jeho záujmy v mnohom ovplyvňujú reálne kroky mexickej vlády – vystupuje ako sekundárny aktér konfliktu, ktorý nevedie priame boje.

a) *Násilie medzi kartelmi*

Severná hranica Mexika je rozdelená medzi štyri veľké územia, nazývané tiež pašovateľské koridory (smuggling corridors), ktoré kontrolujú štyri hlavné skupiny: Kartel z Tijuany, Kartel zo Sinaloy (Sinaloa – Sonora), Kartel zo Ciudad Juárez, Kartel zo zálivu.

Kartel z Tijuany vznikol v 80-tych rokoch minulého storočia, keď rodina Arellano Felix presťahovala svoj podnik zo Sinaloy do Tijuany. Skupina kontrolovala cesty, ktoré zásobovali predovšetkým Kaliforniu a juh USA. Po eliminácii bratov Arellanových (najmladší Javier bol zatknutý v roku 2006) vedenie kartelu prebral Fernando Sanchez Arellano, nazývaný tiež „Inžinier“ (El Ingeniero). V priebehu svojej existencie boli dočasne vytvárané väzby na Kartel zo zálivu, ktorých vrchol predstavovala dohoda narkobarónov vo vedení v období rokov 2004–2005. V roku 2008 sa od hlavnej skupiny odtrhol Teodoro Garcia Simental (El Teo) a vytvoril vlastnú organizáciu, čo následne eskalovalo násilie v uliciach Tijuany. V súčasnosti je frakcia TGC (prvé písmena mien jej zakladateľa) podozrivá z uzavretia dohody s Kartelom zo Sinaloy (UCDP 2008a).

Kartel zo Sinaloy založil Joaquín „El Chapo“ Guzmán-Loera v čase zatknutia bossa tijuanskeho kartelu Felix-Gallarda. Koncom osemdesiatych rokov využil situáciu a zabral časť územia spravovaného Kartelom z Tijuany. V roku 1993 bol El Chapo zatknutý a odsúdený na 20 rokov väzenia. V roku 2001 sa mu podarilo z väzenia utiecť a získal späť priamu kontrolu nad svojím kartelom – v čase svojho pobytu za mrežami riadil chod podniku prostredníctvom spojenia, ktoré vďaka korupcii vybudoval v priestoroch vedenia. Kartel kontroluje prevažne pobrežie Tichého oceánu, kde sa permanentne stretáva so záujmami Kartelu zo zálivu (pre-

dovšetkým štáty Jalisco, Michoacán a Guerrero). V období rokov 2007 – 2008 existovala dohoda medzi oboma skupinami týkajúca sa rozdelenia územia pôsobenia. Po jej vypovedaní sa opäť objavilo násilie. Organizačná štruktúra Kartelu zo Sinaloy je tvorená konglomerátom spriatelenej skupín, medzi ktorými dominuje Guzman-Loera (UCDP 2008b).¹²

Kartel zo Ciudad Juárez bol od konca 80-tych rokov kontrolovaný rodinou Carillo Fuentes. Amado Carillo Fuentes, nazývaný „Pán nebies“ využíval veľké dopravné lietadla na transport kokaínu z Kolumbie do Mexika. Po jeho smrti v roku 1997 (zomrel počas plastickej operácii) vedenie kartelu prebral jeho brat Vicente. Skupina bola dlhodobo spriaznená s Kartelom zo Sinaloy, ale po zavraždení Rodolfa Carillo Fuentes a podozrení, že za vraždou stál El Chapo Guzman, sa kontakty prerušili. Úplný rozkol nastal v roku 2007, keď boss Kartelu zo Sinaloy Ismael Zabada odmietol platiť dane za prechod zásielok cez územie Kartelu zo Ciudad Juárez. Vrcholom boli ozbrojené strety v uliciach Ciudad Juárez v roku 2008. Vojenské spravodajstvo sa v posledných rokoch domnieva, že Kartel zo Ciudad Juárez vytvoril spojenectvo s Kartelom zo zálivu (UCDP 2008c).

Počiatky *Kartelu zo zálivu* siahajú do 70-tych rokov a sú spojené s menom Juana Nepomuceno Guerra, ktorý sa venoval pašovaniu alkoholu do južných štátov USA. V 80-tych rokoch sa ako pašovateľský artikel etabluje kokaín a marihuana a geografické pôsobenie sa rozširuje na celé pobrežie Tichého oceánu. V 90-tych rokoch kartel získava povest' extrémne násilnej organizácie, ktorá obchodné záujmy presadzuje brutalitou a likvidáciou konkurenčných skupín. Po nástupe Osiela Cardenas a v roku 1999 začína násilné súperenie s Kartelom zo Sinaloy o kontrolu teritória (predovšetkým polostrov Yucatán). Kartel sa vyznačuje decentralizovanou štruktúrou a je tvorený štyrmi podskupinami¹³ a množstvom lokálnych gangov (UCDP 2008b).

Medzi jednotlivými kartelmi prebiehajú násilné boje ako výsledok mocenských záujmov jednotlivých bosov, ktorých cieľ je ovládnuť, resp. kontrolovať územie konkurenčnej skupiny. Toto súperenie vedie k verejným prejavom násillia, ktoré sa objavuje periodicky a reflektujú hostilitu a existujúce pohyby na trhu. Príkladmi sú prestrelky a boje na uliciach Ciudad Juárez (1996), Nueva Lareda (2005) a znova Ciudad Juárez (2008–2009), ktoré viedli k extrémnym a často krát verejnými inter-kartelovým stretom (Payan 2006: 42, LAS&SR 2009b: 13).

V čase keď je bos skupiny zavraždený, alebo sa federálnym úradom podarí ho zatknúť, môže v rámci kartelu nastať boj medzi jeho nástupcami, ktorý prebieha prostredníctvom násillia a často verejne. Takéto boje môžu prerásť do otvorených konfliktov, ktoré si vyžadujú stovky mŕtvych a nezvestných (prípád Nueva Lareda v roku 2005). Pri týchto konfliktoch je zvláštne, že obeť z rad civilného obyvateľstva, ktoré nemajú s drogami nič spoločné, sú relatívne zriedkavé. Hlavnými aktérmi týchto stretov sú kartely a ich príslušníci, čím sa logika konfliktu vymyká modernému obrazu vojny. Ako dokazuje prípad Nueva Lareda, jednotlivé línie sporov (inter- a intra- kartelové boje) sa môžu dopĺňať a záujmy intra-kartelovej proveniencie vstupujú i do inter-kartelových sporov (Payan 2006: 42).

Vplyvom dohôd sa postupným vývojom formulovali na severe Mexika koalície okolo Tijuanskeho kartelu (Juárez, Tijuana, neskôr Los Zetas) a Kartelu zo zálivu (Sinaloa, Kartel zo zálivu, neskôr La Familia), ktoré vedú boje proti sebe navzájom, ale i proti centrálnej vláde (Cook 2007). Následkom mocenského pôsobenia a postupov, ktoré uplatňoval predovšetkým Kartel zo zálivu, dochádza v posledných rokoch k náznakom posilňovania koalície okolo Tijuanskeho kartelu. Kartel zo zálivu dlhodobo poukazuje na spolenie štátu s konkurenčnou skupinou a to s cieľom zlikvidovať jeho pôsobenie v severných oblastiach. Tento trend

subjektívne potvrdil i odchod skupiny Los Zetas, ktorej záujmy sa krížili s pôvodným zamestnávateľom (LAS&SR 2008a: 14, LAS&SR 2007b: 3–6).

b) Federálna vláda ako strana konfliktu

Druhá línia konfliktu, ktorého následky ovplyvňujú funkcie štátu, zahŕňa kroky centrálnej vlády¹⁴ na zachovanie poriadku a vynútiteľnosti práva na svojom území. UCDP definuje *štát* (state) ako medzinárodne uznanú suverénnu vládu, ktorá kontroluje určité územie, alebo medzinárodne neuznanú suverénnu vládu, ktorá kontroluje určité územie – táto kontrola územia nie je spochybňovaná iným medzinárodne uznávaným suverénnym aktérom, ktorý dané územie spravoval v minulosti (UCDP 2008e: heslo *State*). Postupmi, ktoré vláda v mexickom prostredí využíva (centrálna či lokálna), nutne diskriminuje jednu zo súperiacich skupín, čím vytvára napätie a formuje ovzdušie nepriateľstva. Zásah proti jednej skupine nevyhnutne posilňuje druhú a rozpútava tak boj o priestor, ktorý sa uvoľnil následkom čo i len dočasnej indispozície. V nedávnej minulosti existovalo v mexickom prostredí nepísané pravidlo, podľa ktorého lokálne vlády ochraňovali jednotlivé skupiny výmenou za obmedzenie násilných akcií na verejnosti a samozrejme určitú províziu zo zisku (viď obvinenia z ochrany drogových bosov a ich dôsledky v štátoch Tabasco a Baja California, in: LAS&SR 2007a: 1).

Po víťazstve Vicente Foxa v prezidentských voľbách (2000–2006) sa prostredie začalo meniť a jeho administratíva odmietala zažitý modus vivendi (čiastočne po nátlaku zo strany USA). Prezident vyhlásil boj proti drogovým kartelom, čoho následkom v celej krajine vznikli problémy pri organizovaní rokmi overenej symbiôzy (vláda – kartely). Skupiny OZ reagovali na tieto postupy jasným definovaním svojich koridorov, ktoré chránili nie len voči pôsobeniu konkurenčných kartelov, ale zároveň i vláde. Následne zatknutia bosov skupín OZ viedli k vytvoreniu nestability, ktorá vyústila do násilnosti spojených s domino efektom. Výsledkom bolo zhoršenie bezpečnostnej situácie, nárast násilia a s tým súvisiacich obetí. Lokálne vlády sa často snažia s vedením kartelov vyjednávať, pričom tak znehodnocujú prácu tých, ktorí presadzujú nekompromisnú líniu boja proti obchodu s drogami (Payan 2006: 42–43). Drogové kartely na druhej strane využívajú množstvo ilegálnych nástrojov, ktorých prostredníctvom manipulujú verejnú mienku a vysokých predstaviteľov silových zložiek, médií a úradov (Freeman 2006).

c) Externý aktér: USA

Spojené štáty americké predstavujú v kontexte analýzy externého aktéra (sekundárna strana konfliktu, viď vyššie), ktorý svojim pôsobením stimuluje boj proti drogovým kartelom na strane federálnej vlády. Historicky je to podmienené postavením USA ako primárne spotrebiteľskej krajiny, ktorej konzum ovplyvňuje ponuku omamných látok pestovaných alebo prepravovaných cez územie Mexika.¹⁵ USA tento problém vníma od 60-tych rokov veľmi citlivo, čoho následkom bolo vyhlásenie vojny proti drogám a obchodu s nimi. Do tohto obdobia je možné datovať spory, ktorých základné ukazovatele pretrvávajú dodnes (Smith 1997: 126).

USA neustále vytvára tlak na mexickú vládu v snahe podporiť permanentnú kampaň, ktorej základné výstupy majú eliminovať pohyb a pestovanie drog na juh od americkej hranice. V priebehu 20. storočia bolo iniciovaných množstvo programov (Operation Interception,

Operation Cooperation, Condor, zatiaľ neuskutočený Plan Mexico a pod.), ktorých hlavným cieľom bolo silovým prístupom potlačiť pôsobenie skupín OZ a pohyb drog. Efektivita a hodnota týchto prístupov je diskutabilná, čo dokazuje i neudržateľnosť čiastkových úspechov. Výrazným elementom, ktorý pôsobenie USA v Mexiku značne delegitimizuje, predstavuje *efekt kartelizácie* skupín OZ, ako následok zásahu do vnútorného boja kriminálneho prostredia (Smith 1997: 127). Bilaterálne vzťahy zároveň komplikuje ilegálna migrácia, ktorá vytvára rozsiahlu mexickú komunitu na území USA, čoho následkom sú neustále spory a nedorozumenia medzi oboma vláдами (González 1989: 15–16, Ruiz Cabañas 1989: 66, Craig 1989: 97, Santana 2004: 7–10, Chabat 1992: 374).

Problematická spolupráca je výsledkom tlaku USA na mexickú vládu v snahe zabrániť obchodu s drogami, čo obyvateľstvo Mexika vníma ako zasahovanie do vnútorných záležitostí krajiny. USA analyzuje problém primárne cez otázku ponuky, čím poukazuje na zodpovednosť pestovateľských a transportných krajín – tomu prispôsobuje i reálne polície vo vzťahu k takýmto krajinám (Mabry 1992: 46, Reyes 1992: 121, Blanken 1989: 58). Guadalupe González poukazuje na skutočnosť, že bojom mimo vlastné územie USA, prebieha transfer nákladov a zodpovednosti na vlády pestovateľských a transportných krajín (González 1989: 20; porov. Santana 2004: 194). Militarizácia, ktorá je výsledkom politického tlaku, eskaluje násilie zo strany mexickej vlády, ktorá v niektorých ohľadoch pôsobí ako proxy aktér¹⁶ americkej zahraničnej politiky vo vnútorných záležitostiach Spojných štátov mexických.

5. Nezlučiteľnosť cieľov

Pri formulovaní hlavných bodov stretu jednotlivých aktérov sa výrazne prejavujú limity konceptu Uppsalskej univerzity. V tomto kontexte vystupuje predovšetkým záver, že ciele dvoch hlavných strán, teda štátu a drogových kartelov, sú z podstaty veci prakticky imanentne nezlučiteľné. *Nezlučiteľnosť* (incompability) je definovaná ako stanovenie (písanou formou alebo verbálne) nezlučiteľnosti pozícií (UCDP 2008e). V demokratickom prostredí, kde funguje právny štát, existuje monopol na násilie, ktorý má vynútiteľnosť práva zaručiť. Stret záujmov teda vzniká na línii ilegálnej činnosti verzus právny poriadok štátu. Centrálna vláda má v takomto prostredí nie len právo, ale dokonca povinnosť organizovať boj proti akciám skupín, ktoré narušajú právny poriadok a bezpečnosť na určitom území.¹⁷ Tento záver nie je vygenerovaný subjektívne, ale plynie zo štandardov, ktoré sú uplatňované v širšom ak nie globálnom rámci a filozofický základ majú v diele Maxa Webera (Weber 1998: 246–247; Whimster 2007: 226–232; Miller 2003: 481–484, 543–546).

Vykreslená inkompabilita nie je v krátkodobom horizonte ovplyvniteľná a jej prehlbovanie, prípadne oslabovanie súvisí s mierou kriminalizácie obchodu s drogami. Dynamika, ktorou sa prejavuje vynútiteľnosť práva, súvisí i s exogénnymi faktormi a tlakmi z priestoru medzinárodných partnerov. Na základe týchto skutočností je možné tvrdiť, že v analytickej línii konfliktu medzi mexickou vládou a drogovými kartelmi neexistuje priestor pre úvahy nad modifikáciou cieľov a to z dôvodu samotnej podstaty tohto konfliktu. Na jednej strane stoja skupiny OZ, ktorých cieľom je obohatiť sa prostredníctvom ilegálnej činnosti, čím narušajú podstatu fungovanie druhej strany, ktorú reprezentuje štát a jeho bezpečnostné prostredie (Cornell 2007: 210–211).

Boj medzi drogovými kartelmi predstavujúci druhú z analytických rovín, je z pohľadu nezlučiteľnosti cieľov analyzovateľný v oveľa vyššej miere. Jednotlivé skupiny OZ, ktoré eskalujú násilie, tak robia na základe ekonomickej motivácie s cieľom obohatiť sa (Cornell 2005: 752). V momente keď jednotlivé skupiny pociťujú ohrozenie ekonomických záujmov, alebo ich poháňa vôľa expandovať, do popredia sa dostáva konflikt, ktorý je definovaný násilným mocenským stretom. Pri hľadaní odpovedí na subjektívnu inkompabilitu u jednotlivých skupín či jednotlivcov, je možno vyzorovať dve základné perspektívy prejavujúce sa v konfliktoch. Prvou z nich je už spomínaný ekonomický stimul, ktorý je spájaný s prestížou a mocenským ovládnutím určitého koridoru. Druhú rovinu definuje osobná vendeta, ktorá súvisí s pozíciou bossov a ich snahou potrestať každú neposlušnosť alebo útok, ktorý bol spáchaný. Dynamika a zmena nezlučiteľných cieľov je podmienená dočasnými záujmami, ktoré reagujú na momentálnu situáciu a pohyby v priestore obchodu s drogami.

6. Mocenské vzťahy

Analýza mocenských vzťahov operuje v tomto bode s asymetrickým nedostatkom informácií, ktorý vyplýva už zo spomínaných limitov výskumu OZ. Zdroje legitimacy sa u jednotlivých aktérov diametrálne líšia, na čo nadväzujú zdroje moci, ktoré v konečnom dôsledku vytvárajú deliacu líniu medzi *my* a *oni*. Zdroj legitimacy je v demokratických krajinách odvodený z vôle ľudu, ktorá je deklarovaná v čase volieb. Suverenita ľudu odkazuje na jeho zvrchovanosť, čomu sa podriaďuje následná delegácia moci a s tým súvisiace právo na násilie. Kriminálne skupiny svoju legitimitu definujú na základe práva silnejšieho, ktoré vytvára hobbsiansky stav vojny všetkých proti všetkým. V tomto kontexte vystupuje interpretácia silových vzťahov, ktoré naznačujú relatívnu silu jednotlivých znepríatelených strán, vzájomné interakcie a zdroje, z ktorých plynú.

Na základe legálnej legitimacy štát buduje vojenské a policajné kapacity ako mocenský nástroj, ktorým monopolizuje právo na násilie vo vymedzenom priestore (Weber 1998: 246–247, Whimster 2007). Týmto prostriedkami vynucuje dodržiavanie právneho poriadku, ktorého základy majú podporovať inštitucionálnu, ekonomickú, kultúrnu a spoločenskú dimenziu. Za týmto cieľom vyzbrojuje armádne a policajné zložky, ktoré sú s poverením vynútiť dané normy nasadzované v konkrétnych prípadoch narušenia. Na základe tohto vymedzenia je mexická polícia vnímaná ako nástroj ochrany právneho poriadku, ktorý eliminuje ilegálnu činnosť kartelov. Vzhľadom na špecifický charakter narušenia príslušné ministerstvo vytvára partikulárne jednotky určené na boj práve s týmto druhom kriminality (špeciálne jednotky).

Problémom Mexika je vysoká miera korupcie a infiltrácie drogových kartelov do ozbrojených zložiek. V roku 2007 prezident Felipe Calderón priznal, že veľká časť príslušníkov polície figuruje na výplatných páskach skupín OZ a následkom ich ilegálnej činnosti sa nedarí bojovať proti obchodu s drogami (LAS&SR 2007a: 2). S poukázaním na tento problém Calderón inicioval povolanie armády, ktorá bola v počte 30 tis. mužov použitá v prvej fáze konfliktu. V tomto trende pokračoval i v nasledujúcich rokoch a silná prítomnosť armády potvrdzovala akútny stav v policajných zložkách jednotlivých štátov. Začiatkom roku 2009 bola implementovaná nová stratégia, ktorá prináša aspoň v krátkodobom horizonte čiastočné pozitívne výsledky. Masové nasadenie armádných jednotiek a federálnych zložiek polície (takmer

11 tis. mužov) v meste Ciudad Juárez drasticky znížilo počet násilností a mŕtvych (LAS&SR 2009b: 13). Celkový počet jednotiek v oblasti neustále varuje a ich nasadenie korešponduje s plánmi na boj proti drogovým kartelom. Podľa dostupných informácií sa kapacity na strane štátu pohybujú na hranici 50 tis. vojakov a 20 tis. príslušníkov federálnej polície (Latin American Herald Tribune 2010).

Na strane mexických kartelov je situácia komplikovanejšia a ich mocenské pozadie je vzhľadom na limity identifikovateľné len čiastočne. Drogové kartely vytvárajú silové zložky (sicarios) ako výsledok snahy presadiť vôľu na určitom území násilím. Ich postupy nerešpektujú právny rámec daného štátu a vytvárajú vlastné štruktúry uplatnenia a vynútenia práva. Kartel zo zálivu vytvoril a do roku 2008 aktívne využíval služby skupiny Los Zetas, ktorá predstavovala prvú zo skupín paramilitantných jednotiek v službách skupín OZ. Táto jednotka bola vytvorená z 30 poručíkov a podporučíkov skupiny Špeciálnych mobilných vzdušných síl mexickej armády (Grupo Aeromovil de Fuerzas Especiales, GAFES), ktorej príslušníci absolvovali časť výcviku v USA. Los Zetas predstavovali kľúčový element v procese formovania koridoru Kartelu zo Zálivu a ich rady sa čoskoro začali rozširovať – akcie zahŕňali vraždy vysokých štátnych predstaviteľov, likvidáciu konkurencie a únosy vplyvných osôb. Okrem týchto elitných jednotiek kartel operoval s málo vycvičenými pešákmi, ktorých využitie smeroval na ochranu objektov a masové nasadenie v prípade potreby (Cook 2007: 7–8).

Reakciou Kartelu zo Sinaloy na pôsobenie Los Zetas pod taktovkou Kartelu zo zálivu bolo vytvorenie dobre vyzbrojených skupín Negros a Pelones. Obe skupiny sú menej sofistikované ako Los Zetas a ich akcie sú smerované predovšetkým proti nepriateľom a konkurencii, pričom využívajú viac drastické prejavy násillia (Negros v súčasnosti tvoria samostatnú skupinu, ktorá spolupracuje s kartelom Beltrán-Leyva).¹⁸ Kartel zo Sinaloy rovnako vytvára armádu pešakov, ktorí plnia podobné úlohy ako ich konkurencia a slúžia predovšetkým na demonštráciu sily prostredníctvom početnej ozbrojenej skupiny (Cook 2007: 8–9).

Podobné tendencie je možné vysledovať i u ostatných skupín OZ, ktoré sa zúčastňujú boja o kontrolu koridorov. Celkový počet nasadených bojovníkov a rozsah ich pôsobenia však nie je známy. Ministerstvo obrany USA udáva 100tis osôb., pričom v mnohých smeroch je toto číslo predimenzované. V kontexte vývoja štatistik¹⁹, reflexie nasadenia federálnych zložiek a prijatia predpokladu, že obeť sú primárne naviazané na drogové kartely, je v súčasnosti vhodné stanoviť odhad na 30 000–40 000 osôb (LAS&SR 2010: 15–16, LAS&SR 2009a: 16, Carter 2009). Ich vzájomné prepojenie súvisí s koalíčným usporiadaním a ad hoc mocenskými záujmami, ktoré spôsobujú sieťový charakter väzieb medzi kartelmi. Pri snahe charakterizovať tieto siete čo i len v krátkom časovom období (2006–2009) narážame na problém ich fluidného charakteru a premenlivých väzieb, ktoré sledujú predovšetkým ekonomické záujmy a ad hoc ciele.

Vzájomná interakcia medzi kartelmi a štátom je rovnako komplikovaná a súvisí so štruktúrou korupcie a politiky „plata o plomo“ vo vzťahu k verejným činiteľom. V mnohých miestach tak dochádza k mocenskej interakcii medzi drogovými kartelmi a lokálnou, či federálnou vládou. Mnohé snahy sa týmto spôsobom delegitimizujú a spreneverujú sa verejnému (v zmysle štátnemu) záujmu. Oficiálna politika prezidenta Calderóna s týmto fenoménom bojuje, čo dokazuje i nasadenie jednotiek armády a zložiek federálnej polície do boja proti skupinám OZ a korupcii (LAS&SR 2008b: 15–16, LAS&SR 2008c: 15–16).

7. Dynamika

Konflikt reguluje svoju intenzitu v kontexte zmien, ktoré prebiehajú v priestore obchodu s drogami. Ich relevancia má z pohľadu časovej perspektívy obmedzený dopad, čo plynie už z komplikovanej konfigurácie jednotlivých aktérov konfliktu a ich spojencov (predovšetkým skupiny OZ). V tomto konflikte nie je možné identifikovať bežné stimuly eskalácie na hlavnej časovej osi, ktorá okrem toho, že prebieha v dvoch rovinách (štát – kartely; kartely medzi sebou), obsahuje množstvo subsekventných perspektív, ktoré zanikajú vplyvom metodologickej redukcie sociálnej reality (porov. princíp eskalácie pri konfliktoch in: Zartman a Faure 2005: 57–67). Neustále pritom narážame na problematické uchopenie konfliktu zo strany drogových kartelov, ktorých ilegálny charakter vytvára informačné tabu na istý druh dát. Analytický rámec konfliktologického pracoviska na Uppsalskej univerzite tento fenomén nie len že nevie postihnúť, ale dokonca ignoruje špecifiká tohto druhu konfliktu.

Počet obetí, ktorý si daný konflikt v priebehu rokov 2006–2009 vyžiadala, má stúpajúcu tendenciu, ktorá podľa kvantitatívnych ukazovateľov nepochybne signalizuje vojnu – počet obetí je vyšší ako 1000 za rok (vid' tabuľka 2, Novotný 2004: 211). Pri týchto obetiach je často krát problematické identifikovať príslušnosť vzhľadom na skryté väzby medzi kartelmi a ich členmi. Vďaka rozsiahlej korupcii to platí i v prípade príslušníkov policajných zložiek a armády. Ako už bolo niekoľko krát spomínané, daný stav niektorí analytici označujú za výlučný konflikt medzi drogovými kartelmi bez účasti štátu (vid' LAS&SR 2009a).

Tabuľka 2 : Počet obetí v období 2006–2009

	Počet obetí	% nárast oproti minulému roku	Priemerný počet obetí za deň
2006	2221	41,2	6,0
2007	2673	20,3	7,3
2008	5630	110,6	15,4
2009	7724	37,2	21,1

Zdroj: LAS&SR 2010: 15–16

Správanie jednotlivých aktérov v tomto prostredí riadi logika nezlučiteľnosti cieľov a ich napĺňanie v prostredí Mexika. Štát reaguje na pôsobenie drogových kartelov v oblasti vojenskými zásahmi a ozdravením siete skorumpovaných úradníkov. Kartely na druhej strane bránia svoje koridory vo vzťahu k štátu a jeho postupom a zároveň konkurenčným skupinám (vid' predošlý kontext). Práve v tomto priestore sa prejavuje na lokálnej úrovni modifikovaný balónový efekt, ktorého následkom dochádza k prelievaniu vplyvu medzi jednotlivými aktérmi danej arény. V podstate je možné tvrdiť, že zásahmi centrálnej vlády a vzájomnými bojmi medzi kartelmi vzniká neustály cyklus výmeny kontroly nad okrajovými oblasťami jednotlivých koridorov. V prípade likvidácie jednej zo zložiek tohto spektra okamžite dochádza k zaplneniu prázdneho priestoru konkurenčnou skupinou, prípadne úplne novým subjektom (napr. nárast vplyvu La Familia Michoacana po oddelení sa od Kartelu zo zálivu, in: Mendoza Aguilar 2009).

Dynamika, ktorú konflikt naberá, je v mnohých ohľadoch dvojdimenzionálna a to predovšetkým s ohľadom na jednostranné násilie. Princípy, ktorými sa riadia strany konfliktu, sú diametrálne odlišné, čo dokazuje i snaha mexickej vlády postaviť obchodníkov s drogami pred spravodlivý súd. Na druhej strane stoja drogové kartely, ktorých zamýšľaný psychologický efekt má vplyvať na strategické rozhodnutia ďalších aktérov prostredia. Týmto konaním majú zastrašiť svojich protivníkov a posilniť svoju pozíciu na trhu. Nie je prekvapením, že v posledných rokoch sa stále viac objavujú názory odkazujúce na tzv. narkoterorizmus (LAS&SR 2007d: 17). Útoky na čelných predstaviteľov polície, armády, štátnej správy a vplyvných novinárov mexických denníkov demonštrujú neobmedzenú moc a ochotu použiť násilie s cieľom zastrašiť (Freeman 2006).

Týmto krokmi sa vytvárajú stereotypy, ktorých pôsobením kartely vysielajú jasnú správu pre verejnosť s obsahom týkajúcim sa trestu pre všetkých, ktorí sa rozhodnú s nimi bojovať. Na druhej strane sa týmto spôsobom posilňuje pozícia u civilného obyvateľstva, ktoré často krátkrát v nich vidí ľudových hrdinov, pričom štát je odsudzovaný za úpadok a ekonomickú krízu. Daný fenomén vytvára istý druh subkultúry (narkokultúra), ktorá má svoj štýl obliekania, spôsob bývania, životný štýl a dokonca i hudbu. Pre bežných ľudí sa *narco* (drogový bos) stáva symbolom úspechu a spôsobom, ako zabezpečiť základné funkcie štátu tam, kde pôvodný štát zlyháva (stavba ciest, škôl, oprava nemocníc, Fernández Menéndez 2002: 19; del Olmo 1992: 75; González Casanova 2007: 20–23; BBC Mundo 2008; Astorga 1996: 35–150; Santana 2004: 68–69; Trueba Lara 1995: 121–123).

Dynamika konfliktu, ktorá je ovplyvnená predovšetkým dvoma líniami (štát – kartely; kartely medzi sebou) a v texte bola viackrát spomínaná, reaguje i na vonkajšie stimuly, ktorých dopad je rozporuplný. Mocenské pôsobenie USA v regióne spôsobuje nie len pozitívny tlak na federálnu vládu a prezidenta, ale podnecuje i nepriateľstvo civilného obyvateľstva voči takémuto druhu zasahovania do vnútroštátnych záležitostí. Existuje kritika verejných činiteľov, ktorí umožňujú takýto druh intervencie. USA prispieva obrovským balíkom peňazí a vedeckých kapacít na boj proti obchodu s drogami, ale zároveň nerieši problém s nákupom zbraní v južných štátoch federácie (predovšetkým Texas) a celkovým nárastom spotreby drog a dopytu po nich na vlastnom území (Freeman 2006). Táto línia konfliktu, do ktorého vstupuje USA ako tretia strana na makro úrovni, neľahčuje analýzu celého prípadu a jeho rozbor ešte viac komplikuje (k téme vid' Huggins 2005, Duke a Gross 1999, Carpenter 2003, Robinson a Scherlen 2007, Payan 2006).

8. Návrhy riešenia

Vzhľadom na špecifické charakteristiky tohto druhu konfliktu, ktorý odkazuje na imanentnú podstatu nezlučiteľných cieľov, je problematické uvažovať o konštruktívnom riešení daného mocenského stretu. V oboch analyzovaných líniiach sa prejavuje ilegálna činnosť, ktorej podstata tvorí základný stavebný kameň celého konfliktu. Analytický rámec popísaný konfliktologickým pracoviskom v Uppsale je v tomto bode nepoužiteľný a ako taký ťažko aplikovateľný. Vzhľadom na antagonizmus, ktorý stavia drogové kartely mimo zákon, nie je možné dosiahnuť zmier a jeho nastolenie je reálne len skrze dve hypotetické extrémne (absolútne) riešenia.²⁰

Prvým z nich je rozbitie siete drogových kartelov na území Mexika a postavenie všetkých zainteresovaných bosov pred spravodlivý súd. Ich pôsobenie musí byť eliminované a štát by mal zaručiť, aby sa výnosný obchod s drogami znova nevrátil do ulíc mexických miest.²¹ Tento scenár je rovnako naivný (vzhľadom na logiku matematickej limity) ako druhý z extrémov, v ktorom by drogové kartely rozšírili svoju moc natoľko, že by spôsobili kolaps štátu a komplikovali by jeho revitalizáciu (prípadne by sa sami ujali vlády – o to sa v skutočnosti ani nesnažia). Oba prístupy sú irelevantné a v tomto prostredí, v ktorom pôsobí mocenský záujem USA a vysoký dopyt po drogách, ťažko aplikovateľné.

Problém, ktorý súvisí s bojom proti obchodu s drogami, je možné riešiť vždy limitovane a i tento prípad vyžaduje silnú vôľu pre systémovú zmenu, spočívajúcu v dekriminalizácii drog a komplexnej zmene prostredia. V súčasnom právnom rámci neexistuje priestor pre vyjednávanie, reguláciu, kompromis alebo dokonca úplne vyriešenie konfliktu. Vždy existujú len obmedzené kroky, ktoré dokonca nefigurujú v legislatívnych možnostiach jedného štátu, ale vyžadujú komplexný prístup. Existuje množstvo katalógov, ktorých body sa pokúšajú naordinovať základné opatrenia pre zníženie napätia, násilia spojeného s drogami a korupcie. Mnohé z nich sa obracajú na konzumentské štáty (predovšetkým USA), ktoré by mali upravovať právny rámec týkajúci sa tohto výseku sociálnej reality. V tomto kontexte Freeman spomína 3 základné okruhy, ktoré musí USA skôr či neskôr implementovať (2006: 17–24, Carpenter 2003, Robinson a Scherlen 2007: 153–180):

1. Znížiť dopyt po drogách skrz širšiu implementáciu prepracovaných stratégií, ktoré majú podporiť dostupnosť prvotriednej liečby pre drogovu závislých a zároveň zabezpečiť dozor v priestore práce s delikventami, ktorý vyplýva z princípov probácie a podmienkových trestov.
2. Posilniť reguláciu predaja zbraní v snahe sťažiť, alebo úplne znemožniť príliv tohto druhu tovaru nakúpeného v USA do rúk mexických kartelov.
3. Pomôcť Mexickej vláde obnoviť verejný poriadok a poskytnúť pocit bezpečia pre jej občanov skrze úspešnú reformu polície a súdnictva, s dôrazom na snahu priviesť zločincov pred spravodlivý súd.

Na základe spomínaných skutočností je možné tvrdiť, že úplné riešenie konfliktu je v súčasnom právnom prostredí neuskutočniteľné. Postupy, ktoré aplikujú jednotliví aktéri v boji proti drogovým kartelom, majú obmedzenú relevanciu vzhľadom na absolútne kritéria, ktoré sú vkladané do konceptov *vojny* a *mieru*. Strategickým plánovaním a koncepčnými riešeniami môžu vládne elity ovplyvňovať dynamiku konfliktu, ale s existujúcimi ekonomickými stimulmi, ktoré plynú z obchodu s drogami, nie je možné eliminovať danú ilegálnu činnosť v absolútnych kritériách.

9. Záver

Ozbrojený konflikt medzi kartelmi a mexickou vládou na jednej strane a drogovými kartelmi medzi sebou navzájom na druhej, predstavuje zložitú analytickú prostredie, ktoré napriek metodologickej redukcii obsahuje množstvo dynamických línií. Koncept konfliktologického pracoviska na Uppsalskej univerzite je v tomto smere nedostatočný a ako bolo na mnohých miestach deklarované, analytický rámec opomína priestor na reflektovanie takéhoto druhu

konfliktu. Problematická je predovšetkým jeho dynamika a logika fungovania mocenských stretov, ktoré operujú v dvoch rozdielnych právnych arénach (právny poriadok štátu Vs. nepísané právo silnejšieho medzi skupinami OZ).

Z pohľadu typologickej identifikácie (viď vymedzenie v časti *Poznámky k analýze*) sa dané konfrontácie radia medzi: a) vnútroštátny konflikt,²² ktorý zahŕňa mexickú vládu na jednej strane a drogové kartely na strane druhej, pričom USA ako sekundárny aktér nepriamo pôsobí na rozhodnutia mexickej vlády; b) neštátny konflikt,²³ ktorého aktérmi sú jednotlivé kartely, bloky kartelov, či menšie frakcie jednotlivých skupín OZ.

Tabuľka 3: Vnútroštátny konflikt medzi mexickou vládou a drogovými kartelmi

Názov krajiny	Spojené štáty mexické (Mexiko)
Strana konfliktu A	mexická vláda
Strana konfliktu B	drogové kartely
Nezlučiteľnosť	problematické; primárny spor: ekonomický a právny
Sledované obdobie	2006–2009
Úroveň intenzity	vojna (viac ako 1 000 obetí za jeden kalendárny rok; údaje z roku 2009: 7724)
Kumulatívna intenzita	obdobie 2006–2009: 18 248 obetí
Typ konfliktu	vnútroštátny konflikt
Prvé ozbrojené strety	kontinuálne prebiehajúce od 70-tych rokov 20. storočia (problematická identifikácia)
Začiatok konfliktu	december 2006 (oficiálne vyhlásenie otvoreného boja proti drogovým kartelom)
Región	Amerika

Zdroj: Autor

Tabuľka 4: Neštátny konflikt medzi drogovými kartelmi

Organizácia	konflikt je vedený medzi dvoma organizovanými aktérmi
Strana konfliktu A	Neustále sa mení; fluktuácie v súperiacich blokoch i v znepriatelených stranách (Kartel z Tihuany; Kartel zo zálivu; Kartel zo Ciudad Juárez; Kartel zo Sinaloy; Los Zetas; Pelones; Negros; La familia a pod.)
Strana konfliktu B	Neustále sa mení; fluktuácie v súperiacich blokoch i v znepriatelených stranách (Kartel z Tihuany; Kartel zo zálivu; Kartel zo Ciudad Juárez; Kartel zo Sinaloy; Los Zetas; Pelones; Negros; La familia a pod.)
Prvé ozbrojené strety	Nie je možné určiť (informačná priepasť plynúca z výskumu OZ)
Začiatok konfliktu	Záleží od konkrétneho konfliktu (v texte nebolo analyzované)
Sledované obdobie	2006–2009
Straty na životoch	obdobie 2006–2009: 18 248 obetí (nie je možné odlíšiť od vnútroštátneho konfliktu)
Lokalizácia	Spojené štáty mexické (Mexiko) – prevažne sever krajiny
Región	Amerika

Zdroj: Autor

Mexický konflikt je príkladom konfliktu 21. stor., v ktorého dynamike sa odzrkadľujú mocenské tlaky vnútri spoločností. Nie je prekvapením konštatovať, že daný konflikt nemá konštruktívne riešenie s odkazom na platný spoločensko-právny poriadok. Absolútne riešenia nie sú v tomto kontexte relevantné a ich premietanie do konceptov mieru a vojny spôsobuje dezinterpretáciu v pochopení takéhoto druhu konfliktu. Problematická sa v tomto kontexte javí predovšetkým logika balónového efektu, ktorý pôsobí na prostredie a deformuje ho do podoby ilegálnych sietí, riadiacich sa filozofiou Hobbsovho prirodzeného stavu. S tým sa vynárajú otázky, ktoré znovu poukazujú na relatívnosť konečného riešenia. Relevantným sa zdá byť prístup, ktorý odkazuje na permanentnú vojnu (skrytú alebo deklarovanú), ktorej intenzita závisí na miere kriminalizácie drog, miere výnosov z obchodu s drogami a mocenským postavením jednotlivých skupín (súvisí s predajom zbraní).

Ak hodnotíme konflikt na základe normatívnych kritérií, je takmer nemožné postihnúť realitu v rámci čo i len krátkodobého horizontu. Zmeny, ktoré prebiehajú na strane drogových kartelov, znemožňujú stabilizáciu pomerov a väzieb, ktoré by umožnili identifikovať aspoň čiastočne homogénne celky. Rovnako na strane štátu neustále prebieha vývoj, ktorého dopady poukazujú na reálny vojenský konflikt, ale i regulárny boj s organizovaným zločinom.

Text sa snažil pojať logiku konfliktu, ktorého dopady sa prejavujú v celom regióne a ich význam sa neustále zvyšuje vzhľadom na prehlbujúcu sa globalizáciu. Množstvo z výskumných problémov tento text zámerne opomenul a to ako výsledok snahy podať konzistentné odpovede vzhľadom na vymedzené ciele a nezahľcovať kontext množstvom nepodstatných informácií. Výsledkom je sonda, ktorej poznatky analyzujú charakter novodobého konfliktu v Spojených štátoch mexických a to na pozadí kriticky reflektovaného prístupu konfliktologického pracoviska v Uppsale.

Poznámky:

1. Balónový efekt je stav, v ktorom následkom pôsobenia politiky vlády na určitú oblasť obchodu s drogami, nastáva presun kapacít do inej oblasti, čím sa akcia miňa účinku. Model pripomína stláčanie balónu naplneného vzduchom, pričom princíp odkazuje na ľahkú preskupiteľnosť zdrojov na strane skupín OZ (Rouse a Arse 2006: 542–544).
2. Podobný postup využíva samotné pracovisko v Uppsale, ako aj vzdelávacie inštitúcie v zahraničí, či Českej republike (Odbor Bezpečnostné a strategické štúdiá na Fakulte sociálnych štúdií Masarykovej univerzity ponúka kurz Výskum konfliktu, ktorý je inšpirovaný týmto prístupom, porov. UCDP 2008d; sylabus *BSS404 Výskum konfliktu* dostupný v IS MU).
3. Samotná operacionalizácia je stanovená značne fluidne. Dôvod spočíva v snahe zahrnúť relevantné činitele, ktoré môžu byť využité, vylúčené alebo nahradené.
4. Hlavná analytická línia obsahuje šesť primárnych okruhov výskumu, ktoré sú ďalej rozpracované v podkategóriách rozvíjajúcich operacionalizovaným spôsobom elementárne koncepty.
5. Medzi tieto sekundárne štruktúry patri napr. boj federálne vlády v mestách, kde operujú jednotlivé kartely (diadický vzťah štát – konkrétny kartel), boj v rámci jednotlivých blokov, boj naprieč blokmi navzájom bez zapojenie celej skupiny a pod.
6. Transport drogy na územie USA je organizovaný dvoma spôsobmi: a) prostredníctvom tzv. „lan-chas“ – rýchle tzv. žraločie lode, ktoré nesú drogu z mexického prístavu na americké pobrežie; b) prostredníctvom pozemnej cesty na 3000km dlhej hranici medzi USA a Mexikom (Office of NDCP 2009, Santana 2004: 155).

7. Bolo bežnou praxou, že vodcovia skupín po svojom zatknutí naďalej riadili kriminálny podnik a prostredníctvom korumpovaných úradníkov a dozorcov si dokázali počas svojho pobytu vo vezení zachovať životný štandard. Vezenie im pritom poskytovalo žiadanú ochranu proti útokom konkurenčných skupín (Freeman 2006: 1).
8. K problematike postavenia PRI vid' Horcasitas 2007: 101–116, Lerner a Ralsky 2007: 43–95, Magaloni 2005, Weldon 1997: 246–249.
9. Nuevo Laredo je mesto v severnej časti štátu Nuevo León, ktoré leží na hraniciach s USA. Denne ním prejde 6tis. nákladných áut plne naložených tovarom určeným na vývoz do Spojených štátov Amerických. Tento objem tvorí 40% celkového mexického exportu, čo v prípade pašovania drog znamená zo strany colníkov hľadanie ihly v kope sena.
10. Korene Los Zetas siahajú do druhej polovice 90-tych rokov minulého storočia. Tridsať elitných dôstojníkov opustilo armádne jednotky, pričom primárny stimul odkazoval na vidinu vyššieho zárobku a moci, ktorou disponovali skupiny organizovaného zločinu. U mnohých z nich existuje podozrenie, že v období 1994–1999 získali vojenský výcvik zameraný na nekonvenčné taktiky, ktorých nositeľmi boli Kaibilovia (Kaibiles) – guatemalské špeciálne jednotky (guatemalská stopa) (Skeen 2009). V súčasnosti sa počet príslušníkov Los Zetas odhaduje na 2 tis. (UCDP 2008b).
11. Koncepčným riešením problému s priekupníkmi drog sa mal stať Plán Mexiko, ktorý nadväzoval na paralely existujúce v Kolumbii (Plán Kolumbia). Nátlakom zo strany USA došlo k jeho iniciácii, ale po krátkej dobe daný postup stroskotal (vid' LAS&SR 2007c: 16, Carpenter 2003: 169–193, Grossman a Mejia 2008: 5–23). Samotný proces sa obnovil v roku 2008 a do platnosti vstúpil ako Meridská iniciatíva. Široká verejnosť tento postup vníma rozporuplne a kritici obviňujú USA zo zasahovania do vnútorných záležitostí Mexika a porušovanie ľudských práv (Dunn 2008).
12. Ostatné skupiny: Organizácia Milenio, Organizácia Ismael Zambada, Organizácia Juan Jose Esparagoza, Beltran Leyva gang, La familia, Los pelones a Los negros.
13. Los falcones – skupina je zodpovedná za spravodajskú činnosť a získavanie informácií; Las Ventanas – je skupina zabezpečujúca hliadkovanie a dozor; Los Expertos – skupina organizuje technické zabezpečenie operácií; Los Jefes – je hlavnou riadiacou skupinou, pod ktorú spadalo velenie Los Zetas.
14. *Vláda* (government) je strana konfliktu, ktorá kontroluje hlavné mesto (UCDP, 2008e: heslo *Government*).
15. Pozícia Mexika sa na medzinárodnom trhu s omamnými látkami stabilizovala od 30-tych rokov minulého storočia. Mexické kartely sa špecializovali na obchod s heroínom a marihuanou. Kokain až do 70-tych rokov predstavoval dominantný artikel predovšetkým kolumbijských kartelov, ktoré ho pašovali takmer výhradne cez Karibik alebo Strednú Ameriku (čiastočne pomocou lodí) (Smith 1997: 126).
16. Proxy aktér je pojem označujúci účastníka konfliktu, ktorý figuruje ako predĺžený nástroj iného subjektu (porov. Craig 2010: 4–7).
17. UCDP rozlišuje nezlučiteľnosť spojenú s kontrolou územia, kontrolou vlády alebo kontrolou územia a vlády (UCDP 2009a: 6). V kontexte konfliktu drogových kartelov je značne problematické prijať takýto druh vymedzenia a to predovšetkým z dôvodu primárne právneho a ekonomického sporu, ktorý medzi stranami existuje. Drogové kartely neusilujú o prevzatie moci ani o kontrolu územia v klasickom weberovskom pojatí.
18. Skupina Negros bola zapojená do ťažkých stretov s Los Zetas v roku 2004 a 2005. Skupina Pelones sa aktivovala v posledných rokoch, keď rovnako ako Negros bojuje proti Los Zetas a to predovšetkým v štáte Geurerro (UCDP 2008b).
19. Obete vojny proti drogovým kartelom po nástupe Felipe Calderóna do prezidentského úradu: 2006 (2 221 obetí, % nárast oproti roku 2005: 41,2); 2007 (2673 obetí, % nárast oproti roku 2006: 20,3); 2008 (5 630 obetí, % nárast oproti roku 2007: 110,6); 2009 (7 724 obetí, % nárast oproti roku 2008: 37,2) (LAS&SR 2010: 16).
20. V prípade analytickej roviny konfliktu medzi drogovými kartelmi navzájom nie je možné hľadať akékoľvek riešenie, ktorého konštruktívna váha by v tomto texte mala nejaký význam. V prostredí,

ktorého logiku ovplyvňuje boj o zisk a právne vákuum, vzniká viacpolárny systém neprekonateľného antagonizmu, ktorého intenzita variuje v závislosti na pohyboch v priestore trhu.

21. Federálna vláda sa tento cieľ snaží naplňať svojou protidrogovou politikou, ktorej úlohou je eliminovať pôsobenie skupín OZ. Reálne schopnosti tejto stratégie predstavujú pomyselnú limitu, ktorej konečný bod nie je možné dosiahnuť.
22. Štandardizované poznatky, ktoré boli prezentované v rámci analýzy sú priradené do upravenej kódovacej tabuľky po vzoru UCDP – tabuľka 3. Kategórie, ktoré sa v rámci konfliktu neuplatňujú sú automaticky vylúčené (porov. UCDP 2009a: 4).
23. Štandardizované poznatky, ktoré boli prezentované v rámci analýzy sú priradené do upravenej kódovacej tabuľky po vzoru UCDP – tabuľka 4. Kategórie, ktoré sa v rámci konfliktu neuplatňujú sú automaticky vylúčené (porov. UCDP 2009c).

Použité zdroje:

- Ames, Barry. 1970. „Bases of Support for Mexico’s Dominant Party.“ *American Political Science Review* 64, č. 1, 153–67.
- Astorga, Luis. 1996. *Mitología del „narcotraficante“ en México*. México, D. F.: Plaza y Valdés.
- Astorga, Luis. 2005. *El Tráfico de Fármacos Ilícitos en México: Organizaciones de traficantes, corrupción y violencia*. Príspevok bol prezentovaný na konferencii WOLA – Drogas y Democracia en México: El Impacto del Narcotráfico y de las Políticas Antidrogas. Mexico City.
- BBC Mundo. 2008. *Narco Mexico*. (<http://news.bbc.co.uk/hi/spanish/specials/2008/narcomexico/>).
- Blanken, Ann J. 1989. „Las pautas cambiantes del consumo de estupefacientes en Estados Unidos.“ In: *México y Estados Unidos en la cadena internacional del narcotráfico*. Eds. Guadalupe González a Maria Tienda. México, D. F.: Comisión sobre el futuro de las relaciones México-Estados Unidos, 37–58.
- Castañeda, Jorge G. 2009. *Mexico’s War of Choice. Project Syndicate*. (<http://www.project-syndicate.org/commentary/castaneda27/English>).
- Carpenter, Ted Galen. 2003. *Bad Neighbor Policy*. New York: Palgrave MacMillan.
- Carter, Sara A. 2009. *100,000 foot soldiers in Mexican cartels*. (<http://www.washingtontimes.com/news/2009/mar/03/100000-foot-soldiers-in-cartels/>).
- Cook, Collen W. 2007. *Mexico’s Drug Cartels. Congressional Research Service Report for Congress*. (<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34215.pdf>).
- Cornell, Svante. E. 2005. „The Interactions of Narcotics and Conflicts.“ *Journal of Peace Research* 42, č. 6, 751–760.
- Cornell, Svante E. 2007. „Narcotics and Armed Conflict: Interaction and Implications.“ *Studies in Conflict & Terrorism* 30, 207–227.
- Craig, R. B. 1989. „La política antidrogas de Estados Unidos hacia México: consecuencias en la sociedad estadounidense y en las relaciones bilaterales.“ In: *México y Estados Unidos en la cadena internacional del narcotráfico*. Eds. Guadalupe González a Maria Tienda. México, D. F.: Comisión sobre el futuro de las relaciones México-Estados Unidos, 97–109.
- Craig, Dylan. 2010. *State Security Policy and Proxy Wars in Africa*. (www.nps.edu/Academics/Centers/CCC/.../SI_V9_I1_2010_Craig_3.pdf).
- Creechan, James H. 2006. *An overview of drug cartels in Mexico – Paper presented at the annual meeting of the American Society of Criminology (ASC)*. Los Angeles Convention Center (http://www.al-lacademic.com/meta/p126166_index.html).
- Della Porta, Donatella. 2008. „Comparative Analysis: Case-Oriented versus Variable-Oriented Research.“ In: *Approaches and methodologies in the social sciences: a pluralist perspective*. Eds. Donatella Della Porta a Micheal Keating. Cambridge: Cambridge University Press, 198–222.
- Duke, Steven B. a Gross, Alebert C. 1999. *America’s Longest War*. (<http://ereads.com/>).

- Dunn, Emily. 2008. *Mexico and the Merida Initiative – A Difficult Call*. Council of Hemispheric Affairs (<http://www.coha.org/mexico-and-the-merida-initiative-a-difficult-call/>).
- Fernández Menéndez, Jorge. 2002. *El otro poder: Las redes del narcotráfico, la política y la violencia en México*. México, D. F.: Aguilar.
- Fernández Menéndez, Jorge a Salazar Slack, Anna Maria. 2008. *El enemigo en casa: Drogas y narco-menudeo en México*. México, D. F.: Santillana Ediciones Generales.
- Freeman, Laurie. 2006. *State of Siege: Drug-Related Violence and Corruption in Mexico Unintended Consequences of the War on Drugs*. The Washington Office on Latin America (http://www.wilsoncenter.org/news/docs/State_of_Siege_WOLA.pdf).
- González, Guadalupe. 1989. „Introducción.“ In: *México y Estados Unidos en la cadena internacional del narcotráfico*. Eds. Guadalupe González a Maria Tienda. México, D. F.: Comisión sobre el futuro de las relaciones México-Estados Unidos, 15–25.
- González Casanova, P. 2007. „Los factores del poder.“ In: *Antología: Desarrollo económico, político y social de México II*. Eds. Jorge Basurto Romero a Susana Merino Martínez a Cesar Villalba Hidalgo. México, D. F.: Universidad Nacional Autónoma de México, 19–41.
- Grossman, Herschel I. a Mejía, Daniel. 2008. „The war against drug producers.“ *Economics of Governance* 9, č. 1, 5–23.
- Harbom, Lotta a Sundberg, Ralph. 2009. *UCDP Non-state Actor Dataset Codebook (Version 1–2009)*. Uppsala Conflict Data Program (UCDP) (www.pcr.uu.se/publications/UCDP_pub/NonStateActor-Codebook.pdf).
- Hrabálek, Martin. 2007. „Organizovaný zločin v Kolumbii.“ In: *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Eds. Josef Smolík a Tomáš Šmíd a Vladimír Vaňura. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 171–184.
- Horcasitas, R. Pozas. 2007. „La consolidación del nuevo orden institucional en México (1929 – 1940).“ In: *Antología: Desarrollo económico, político y social de México II*. Eds. Jorge Basurto Romero, Susana Merino Martínez a Cesar Villalba Hidalgo. México, D. F.: Universidad Nacional Autónoma de México, 101–116.
- Huggins, Laura E., ed. 2005. *Drug War Deadlock: The Policy Battle Continues*. Stanford: Hoover Institution Press.
- Human Rights Watch. 2009. *Mexico*. (<http://www.hrw.org/en/world-report-2010/mexico>).
- Chabat, Jorge. 1992. „Drug Trafficking in U. S. – Mexican Relations.“ In: *Drug Trafficking in the Americas*. Eds. B. M. Bagley a W. O. Walker. Miami: North-South Center Press, 373–394.
- King, Gary; Keohane, Robert O. a Verba, Sidney. 1994. *Designing social inquiry: scientific inference in qualitative research*. Princeton: Princeton University Press.
- Klesner, Joseph L. 1993. „Modernization, Economic Crisis, and Electoral Alignment in Mexico.“ *Mexican Studies* 9, č. 2, 187–223.
- Kreutz, Joakim. 2008. *UCDP Conflict Termination dataset v.2.0, 1946 – 2006*. (http://www.pcr.uu.se/publications/UCDP_pub/Codebook_conflict_termination_2_0.pdf).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2006. *Calderón signals tough stance on crime & unrest*. London: Latin American Newslatters (December 2006).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2007a. *Why police have become prime targets in Mexico's drug wars*. London: Latin American Newslatters (May 2007).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2007b. *Cartel realignments point to new scenario*. London: Latin American Newslatters (May 2007).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2007c. *'Plan Mexico' fails to materialise at Nafta summit*. London: Latin American Newslatters (August 2007).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2007d. *US media reports revive 'cartel-terrorism' link*. London: Latin American Newslatters. (August 2007).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2008a. *Fighting peaks as Zetas break with Gulf cartel*. London: Latin American Newslatters (May 2008).

- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2008b. *Ring of cartel moles in key anti-narco positions*. London: Latin American Newslatters (October 2008).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2008c. *More high-level cartel moles uncovered*. London: Latin American Newslatters (November 2008).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2009a. *The only real war is war between the cartels*. London: Latin American Newslatters (May 2009).
- Latin America Security & Strategic Review – LAS&SR. 2009b. *Flooding strategy tried out in Juaréz*. London: Latin American Newslatters (March 2009).
- Latin American Herald Tribune. 2010. *Four Gunmen Die in Clash with Mexican Troops*. (<http://laht.com/article.asp?ArticleId=352959&CategoryId=14091>).
- Lerner, Bertha a Ralsky, Susana. 2007. „El Caudillismo nacional: la búsqueda de la integración.“ In: *Antología: Desarrollo económico, político y social de México II*. Eds. Jorge Basurto Romero a Susana Merino Martínez a Cesar Villalba Hidalgo. México, D. F.: Universidad Nacional Autónoma de México.
- Logan, Samuel. 2009. *Los Zetas: Evolution of a Criminal Organization*. (<http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/SecurityWatch/Detail/?id=97554&lng=en>).
- Mabry, D. J. 1992. „The U. S. Military and the War on Drugs.“ In: *Drug Trafficking in the Americas*. Eds. B. M. Bagley a W. O. Walker. Miami: North-South Center Press, 1–37.
- Magaloni, Beatriz. 2005. *Voting for Autocracy: Hegemonic Party Survival and its Demise in Mexico*. (<http://www.international.ucla.edu/cms/files/Magaloni.pdf>).
- Mendoza Aguilar, G. 2009. *En el imperio de La Familia Michoacana (I)*. (http://www.mercosur-noticias.com/index.php?option=com_content&task=view&id=25413&Itemid=262).
- Miller, David, ed. 2003. *Blackwelllova encyklopedie politického myšlení*. Brno: Barrister & Principal.
- Novotný, Adolf. 2004. *Slovník mezinárodních vztahov*. Bratislava: Magnet Press.
- Office of NDCP. 2009. *An Overview of Federal Drug Control Programs on the Southwest Border*. (<http://www.ncjrs.gov/ondcphpubs/publications/enforce/border/cg.html>).
- Olmo, Rosa del. 1992. *¿Prohibir o domesticar? Políticas de droga en América Latina*. Caracas: Editorial Nueva Sociedad.
- Payan, Tony. 2006. *The three U.S.-Mexico border wars: drugs, immigration, and Homeland Security*. Westport: Praeger Security International.
- Purcell, J. F. H. a Purcell, S. K. 1976. „Machine Politics and Socio-economic Change in Mexico.“ In: *Contemporary Mexico: Papers of the IV International Congress on Mexican History*. Eds. J. W. Wilkie a M. C. Meyer a E. M. de Wilkie. Berkeley: University of California Press, 348–366.
- Reyes, Alejandro. 1992. „Drug Trafficking and the Guerrilla Movement in Colombia.“ In: *Drug Trafficking in the Americas*. Eds. B. M. Bagley a W. O. Walker. Miami: North-South Center Press, 121–130.
- Robinson, Matthew B. a Scherlen, Renee. G. 2007. *Lies, Damned Lies, and Drug War Statistics*. Albany: State University of New York Press.
- Rouse, Stella M. a Arce, Moises. 2006. „The Drug-Laden Balloon: U.S. Military Assistance and Coca Production in the Central Andes.“ *Social Science Quarterly* 87, č. 3, 540–557.
- Ruiz-Cabañas, Miguel. 1989. „La oferta de drogas ilícitas hacia Estados Unidos: el papel fluctuante de México.“ In: *México y Estados Unidos en la cadena internacional del narcotráfico*. Eds. Guadalupe González a María Tienda. México, D. F.: Comisión sobre el futuro de las relaciones México-Estados Unidos, 65–92.
- Santana, Adalberto. 2004. *El narcotráfico en América Latina*. México, D. F.: Siglo XXI Editores.
- Skeen, Lisa. 2009. *The Zetas and the Kaibiles: A Mexican Hit Squad Reconnects With Its Guatemalan Trainers*. (<https://nacla.org/node/6152>).
- Smith, Peter H. 1997. „Drug Trafficking in Mexico.“ In: *Coming Together? Mexico – U. S. Relations*. Eds. Barry Bosworth, Susan M. Collins a Nora Lustig. Washington, D. C.: Brookings Institution Press, 125–164.

- Smolík, Josef. 2007. „Uvedení do problematiky organizovaného zločinu.“ In: *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Eds. Josef Smolík, Tomáš Šmíd a Vladimír Vaňura. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 11–30.
- Trueba Lara, Jose L. 1995. *Política y narcopoder en México*. México, D. F.: Grupo Editorial Planeta.
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2008a. *Tijuana cartel – Tijuana cartel – El Teo faction*. (http://www.pcr.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=107&regionSelect=4-Central_Americas#).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2008. *Sinaloa Cartel – Gulf Cartel*. (http://www.pcr.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=107&regionSelect=4-Central_Americas#).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2008c. *Juarez cartel – Sinaloa cartel*. (http://www.pcr.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=107&regionSelect=4-Central_Americas#).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2008d. *Uppsala Conflict Data Program – an Overview*. (http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/ucdp_projects/program_overview.htm).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2008e. *UCDP Definitions*. (http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/data_and_publications/definitions_all.htm#termoth).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2009a. *UCDP/PRIO Armed Conflict dataset v.4-2007, 1946–2008*. (http://www.pcr.uu.se/publications/UCDP_pub/Codebook_UCDP_PRIO%20Armed%20Conflict%20Dataset%20v4_2009.pdf).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2009b. *UCDP Battle-related deaths dataset v.5, 2002–2007*. (http://www.pcr.uu.se/publications/UCDP_pub/UCDP%20Battle-related%20deaths%20dataset%20codebook%20v5%202009.pdf).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2009c. *UCDP Non-state conflict dataset v2.1, 2002–2007*. (http://www.pcr.uu.se/publications/UCDP_pub/UCDP%20Non-state%20conflict%20Dataset%20Codebook%20v2.1.pdf).
- Uppsala Conflict Data Program – UCDP. 2009d. *Revisiting One-sided Violence – A Global and Regional Analysis*. Uppsala: Department of peace and conflict research (http://www.pcr.uu.se/publications/UCDP_pub/revisiting_one-sided_violence_UCDPno3.pdf).
- Van Evera, Stephen. 1997. *Guide to methods for students of political science*. Ithaca: Cornell University Press.
- Walton, J. a Sween, J. A. 1971. „Urbanization, Industrialization, and Voting in Mexico: A Longitudinal Analysis of Official and Opposition Party Support.“ *Social Science Quarterly* 52, č. 3, 721–745.
- Weber, Max. 1998. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: Oikoymenh.
- Weldon, Jeffrey. 1997. „The Political Source of Presidentialismo in Mexico.“ In: *Presidentialism and Democracy in Latin America*. Eds. Steve Mainwaring a Matthew S. Shugart. Cambridge: Cambridge University Press, 225–250.
- Whimster, Sam. 2007. *Understanding Weber*. New York: Routledge.
- Zartman, William I. a Faure, Guy O., eds. 2005. *Escalation and Negotiation in International Conflicts*. Cambridge: Cambridge University Press.